

УДК: 351:453

ЛАЗАРЕНКО Д.В., здобувач кафедри конституційного, адміністративного та фінансового права
Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

ПРИРОДНІ РЕСУРСИ ЯК ОБ’ЄКТ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Анотація. У статті визначено, що об’єктом адміністративно-правових відносин у сфері адміністративно-правового регулювання є природні ресурси (елементи та сили природи, які можуть використовуватися у виробничій та невиробничій сферах для забезпечення потреб людей), а також дії суб’єктів публічної адміністрації щодо забезпечення їх раціонального використання.

Ключові слова: використання, об’єкт, природні ресурси, публічна адміністрація, регулювання.

Аннотация. В статье определено, что объектом административно-правовых отношений в сфере административно-правового регулирования являются природные ресурсы (элементы и силы природы, которые могут использоваться в производственной и непроизводственной сферах для обеспечения потребностей людей), а также действия субъектов публичной администрации по обеспечению их рационального использования.

Ключевые слова: использование, объект, природные ресурсы, публичная администрация, регулирование.

Summary. The article states that the object of administrative and legal relations in the field of administrative regulation is the natural resources. Which include the elements and forces of nature that can be used in production and non-production areas to meet the needs of people. Also, to objects of administrative regulation include actions by public administration to ensure the sustainable use of natural resources.

Keywords: use, object, natural resources, public administration, management.

В умовах ринкової економіки експлуатація природних ресурсів здатна забезпечити значну частку бюджетних надходжень, виступаючи як основне джерело забезпечення ресурсної незалежності національної економіки. Тому нераціональне використання потенціалу природних ресурсів – непоправне, і можна припустити, що держава повинна здійснювати функції регулювання використання природних ресурсів [1].

Сучасний стан навколишнього середовища, яке все більше забруднюється внаслідок екологічних катастроф, хвилює сьогодні світову прогресивну громадськість і вимагає комплексного підходу до вивчення проблем, що стосуються сфери буття людини [2].

Від ефективного й ощадливого використання природних ресурсів, забезпечення охорони навколишнього середовища залежить стабільне функціонування національної економіки, добробут населення, безпека життєдіяльності людства і поступова реалізація моделі сталого розвитку. Тому використання природних ресурсів і пов’язане з ним відповідне навантаження на навколишнє природне середовище становить собою ту сферу діяльності, яка визначає широке коло соціальних, економічних і екологічних проблем, вирішення яких не можливе без активної участі держави [3].

До проблеми використання природних ресурсів як об’єкта адміністративно-правової регулювання звертали свою увагу А. Антонов [1], М. Григор’єв [2], Т. Грушева [3], В. Демченко [4], І. Кирєєва [5], А. Котелевець [6], О. Лазор [7], О. Проніна [8],

К. Рябець [9] та ін. Однак безпосередньо предметом їх досліджень природні ресурси як об'єкт адміністративно-правового регулювання не були.

Природні ресурси – це елементи та сили природи, які можуть використовуватися у виробничій та невиробничій сферах для забезпечення потреб людей. Іншими словами, природні ресурси становлять собою природні багатства регіону, які використовуються або можуть використовуватися в матеріальному виробництві, є основою матеріального виробництва, яке спрямоване на створення матеріальних благ для людей. За тим, яка є кількість та як використовуються природні ресурси, визначається соціально-економічний потенціал регіону. У сучасних умовах формування нового змісту економічних відносин в Україні постає необхідність перегляду пріоритетів у використанні окремих видів ресурсів, що склалися в минулому, формування нових способів їх використання та відтворення, враховуючи реальну наявність їх запасів.

До природних ресурсів належать елементи літосфери, гідросфери, атмосфери. До елементів літосфери – зовнішня сфера «твердої» Землі, що включає земну кору та частину верхньої мантії (паливні, рудні та нерудні, гідро- та газомінеральні корисні копалини, ґрунти). До елементів гідросфери належить сукупність усіх водних об'єктів – океанів, морів, річок, озер, водосховищ, боліт, підземних вод, льодовиків. До елементів атмосфери належить повітряне середовище навколо Землі. Природні ресурси поділяються на вичерпні та невичерпні. Серед вичерпних розрізняють невідновлювальні – мінеральні (вугілля, нафта, газ, руди металів тощо) і відновлювальні (ґрунти, рослини, тварини, деякі мінеральні ресурси). До невичерпних належать космічні (сонячна радіація, морські припливи тощо), кліматичні (атмосферне повітря, енергія вітру тощо) ресурси.

Також важливе значення має господарська класифікація природних ресурсів, виходячи з напрямків і форм їх господарського використання. Наприклад, земля – це просторова основа виробництва й одночасно важливий засіб виробництва у сільському господарстві. Вода водосховищ, озер, річок має значення як засіб виробництва, так і як предмет споживання, а також як сфера життя живих істот, які використовуються людьми [10].

Об'єкти правовідносин – це те, на що спрямовано інтереси суб'єктів, з приводу чого останні вступають в адміністративно-правові відносини. Між цими елементами існує нерозривний зв'язок. Суб'єкти адміністративно-правових відносин вступають у них з метою задоволення своїх інтересів і потреб, які опосередковують об'єкти адміністративно-правових відносин. Виникнення в суб'єктів взаємних прав і обов'язків можливе лише на підставі настання певних юридичних умов юридичних фактів, закріплених у гіпотезах адміністративно-правових норм.

Суб'єкти завжди вступають у правові відносини заради задоволення різних матеріальних, економічних, культурних, політичних або інших інтересів і потреб. Для досягнення цієї мети суб'єкти адміністративно-правових відносин здійснюють певні дії, спрямовані на досягнення корисного для них результату. Цей результат і є об'єктом адміністративно-правових відносин.

Об'єктом адміністративно-правових відносин є те матеріальне або нематеріальне благо, на використання чи охорону якого спрямовано суб'єктивні права та юридичні обов'язки учасників адміністративно-правових відносин. Це блага матеріальні або нематеріальні, а також певні дії, заради яких суб'єкти вступають в адміністративно-правові відносини.

Об'єктом адміністративно-правових відносин може бути все, що здатне служити здійсненню публічних інтересів. У цій ролі можуть бути права людини і громадянина,

право власності й послуги інших осіб. Права людини і громадянина стають об’єктом адміністративного права, оскільки є природними; законодавець через Конституцію України та інші закони їх установлює та визначає межі, в яких ними можна беззаперечно користуватися. У такий спосіб об’єктами адміністративного права стає вся гама прав, визначених у розділі першому та другому Конституції України. Зокрема це право людини на життя, здоров’я, честь, гідність, особисту недоторканність, свободу пересування, свободу слова, зібрань, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї творчої інтелектуальної діяльності, право займатися підприємницької діяльністю. Тим самим, на думку В. Галуцька, об’єктами адміністративно-правових відносин можуть бути різноманітні матеріальні та нематеріальні блага, які становлять публічну цінність, і діяння суб’єктів та об’єктів публічного управління [12, с. 66].

Сьогодні застосовуються три типи економічних механізмів природокористування – ліберальний, стимулюючий, жорсткий. Упровадження того чи іншого економічного механізму природокористування передбачає вирішення проблеми вибору мети розвитку певного сектору економіки на формування цього механізму. У загальному вигляді можна виділити дві можливі концепції розвитку економіки – зростання споживання природних ресурсів або раціональне використання природних ресурсів.

На думку Т. Грушевої, з метою підвищення ефективності формування та використання джерел інвестування економічного природокористування має бути запроваджено комплекс заходів, упровадження яких має відбуватися на трьох рівнях – державному, регіональному, на рівні окремої галузі або підприємства. На державному рівні пропонуються: розробка механізму посилення економічної зацікавленості комерційних банків у кредитуванні проектів, пов’язаних із природокористуванням; виділення коштів на формування державних фондів підтримки природоохоронних заходів. На регіональному рівні – відшкодування відсоткових ставок за рахунок коштів місцевого бюджету за кредитами, які будуть залучені підприємствами для реалізації своїх інвестиційних проектів економічного природокористування; розробка програми цільового кредитування підприємств, що займаються природоохоронною діяльністю, раціональним природокористуванням тощо; пріоритетне спрямування коштів на фінансування прибуткових проектів з метою підвищення ефективності використання регіональних інвестиційних ресурсів. На рівні галузі або окремих підприємств необхідним є удосконалення амортизаційної політики шляхом застосування найбільш відповідних умовам діяльності підприємства методів амортизації. Також учений вважає, що є необхідність включення до економічного механізму природокористування додаткового інструменту – концепції природничо-продуктового ланцюжка, що сприятиме раціональному природокористуванню через обмеження масштабів використання природних ресурсів та лімітування норм залучення нових природних ресурсів у господарський обіг [3].

Усе вищевикладене дає можливість сформулювати такі висновки: 1) природні ресурси – це елементи та сили природи, які можуть використовуватися у виробничій та невиробничій сферах для забезпечення потреб людей; 2) до природних ресурсів належать елементи літосфери, гідросфери, атмосфери; 3) природні ресурси поділяються на вичерпні та невичерпні, серед вичерпних розрізняють невідновлювальні – мінеральні (вугілля, нафта, газ, руди металів тощо) і відновлювальні (грунти, рослини, тварини, деякі мінеральні ресурси), до невичерпних належать космічні (сонячна радіація, морські припливи тощо), кліматичні (атмосферне повітря, енергія вітру тощо) ресурси; 4) об’єктом адміністративно-правових відносин є те матеріальне чи нематеріальне благо,

на використання чи охорону якого спрямовано суб’єктивні права та юридичні обов’язки учасників адміністративно-правових відносин. Це блага матеріальні або нематеріальні, а також певні дії, заради яких суб’єкти вступають в адміністративно-правові відносини; 5) з метою підвищення ефективності використання природних ресурсів є комплекс заходів (дій).

Отже, об’єктом адміністративно-правових відносин у сфері адміністративно-правового регулювання є природні ресурси (елементи та сили природи, які можуть використовуватися у виробничій та невиробничій сферах для забезпечення потреб людей), а також дії суб’єктів публічної адміністрації щодо забезпечення їх раціонального використання.

Використана література

1. Антонов А.Л. Державне регулювання відносин власності на природні ресурси : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / А.Л. Антонов. – Запоріжжя, 2008. – 19 с.
2. Григор’єв М.К. Взаємозв’язок соціальної екології, економіки і права: соціально-філософський аналіз : автореф. дис... канд. філософ. наук : 09.00.03 / М.К. Григор’єв. – О., 2003. – 20 с.
3. Грушева Е.І. Державні механізми економіко-правового регулювання природо-користування : автореф. дис... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / Е.І. Грушева. – Донецьк, 2008. – 20 с.
4. Демченко В.І. Державна стратегія управління процесами природокористування приморських регіонів: автореф. дис... канд. філос. наук : 25.00.02 / В.І. Демченко. – К., 2009. – 20 с.
5. Кирєєва І.В. Загальні засади припинення прав громадян щодо природних об’єктів : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.06 / І.В. Кирєєва. – Х., 2008. – 20 с.
6. Котелевець А.В. Актуальні питання правозастосовчої діяльності у галузі екології : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.06 / А.В. Котелевець. – Х., 2000. – 19 с.
7. Лазор О.Я. Адміністративно-правові засади державного управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні : автореф. дис... д-ра наук з держ. Упр : 25.00.02 / О.Я. Лазор. – К., 2004. – 36 с.
8. Проніна О.В. Державна політика охорони навколишнього середовища в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 / О.В. Проніна. – К., 2011. – 20 с.
9. Рябець К.А. Адміністративно-правове регулювання екологічної діяльності : автореф. дис... канд. юрид. наук : 12.00.07 / К.А. Рябець ; Ін-т законодавства Верх. Ради України. – К., 2007. – 18 с.
10. Зінь Е.А. Регіональна економіка : підручник / Е.А. Зінь. – К. : «Видавничий дім «Професіонал», 2008.– 528 с.
11. Адміністративне право України : підручник / [В.В. Галунько, Ю.В. Гридасов, С.О. Короед та ін.]. – Херсон : ХМД, 2013. – 396 с.

~~~~~ * * * ~~~~~